

TIJDSCHRIFT
VAN HET
NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

5^e Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON
1897

Gemengde Berichten.

Trooisch- of goudgewicht. (1)

In oude Beeldenaars en Placcaetboeken vindt men het gewicht van de gouden en zilveren munten, die daarin afgebeeld zijn, opgegeven in engels en azen. Misschien kent niet ieder lezer van dit tijdschrift, de juiste verhouding van dit oude Trooisch- of goudgewicht tot het tegenwoordig in gebruik zijnde.

Vandaar dat het zijn nut kan hebben, te weten, dat:

1 mark verdeeld was in 8 onsen,

1 ons in 20 engels,

1 engels „ 32 azen,

terwijl het gewicht hiervan als volgt was:

1 mark woog = 246.084 gram

1 ons „ = 30.760 „

1 engels „ = 1.538 „

1 aas „ = 0.048

(48 milligram)

en 2.1 aas was precies gelijk aan 1 decigram.

(1) Uit J. DE KANTER. Handboekje voor de ingezetenen der prov. Zeeland: Vergelijking der aldaar in gebruik geweest zijnde maten en gewichten met die van het metrieke of nieuwe Nederlandsche stelsel.

Wij kunnen nog hierbij voegen dat 2 marken Trooisch gelijk waren aan 1 pond Trooisch en dat het engels ook wel verdeeld werd in 4 fierling (= 0.384,506 gram) à 2 troikens (= 0.192,253 gram) à 2 densekens (= 0.096,127 gram) à 2 aas.

Variëteiten van Nederlandsche munten

De duit van Stevensweerd, die in DE VOOGT'S *Bijdragen* is afgebeeld op pl. I n°. 16 en in dit *Tijdschrift* op pl. VIII n° 4, bestaat bij mij in eene variëteit van het jaar 1620 met een dwars streepje of afbrekingsteeken boven de T van FRISTA.

Een zeer goed exemplaar van den dukaton van Holland (VERKADE, pl. 42, n°. 1) van het jaar 1673, wegende 32.9 gram, heeft MO : NO : ARO : CON enz. in plaats van ARG.

De duit van Westfriesland, met de drie wapens, van 1658 (VERKADE, pl. 75, n°. 8) bestaat in drie verschillende stempels, nl.:

- a. met de drie schilden versierd en van boven ingebogen,
- b. niet versierd, maar wel ingebogen,
- c. wederom versierd, maar van boven recht.

Zilveren proef van een duit van 1778 met WEST FRISIA in twee regels; het muntteeken is dat van 1780, nl. roosje tusschen twee stippen. Deze is mij nooit in koper voorgekomen.

Statenoord van Zeeland (VERKADE, pl. 95, n°. 2)
van drieërlei stempel, t. w. :

- a.* met COMIT · ZE
- b.* met CO · ZEL.
- c.* met C · ZEL.

Oord van Zeeland (als boven n°. 4) van 1601, ook
van drie stempels:

- a.* met COMIT · ZELANDIÆ +
- b.* met COMI · ZELANDIA +
- c.* met COMIT · ZELANDIAE ×

Zeeuwsche duiten van 1758 (VERKADE, pl. 96, n°. 3)
met kleine letters en fijner gravure hebben alle een
kabelrand.

Proef van een *bloemrand* om een dertigstuiversstuk
van Utrecht van 1685 (VERKADE pl. 109, n°. 4).

Geconterfeite Utrechtsche gulden van 1737, weegt
10 gram in plaats van 10,5 gram, van slechte gravure
het altaar met boek geheel scheef, een gedeelte van
de lans en het zwaard van den leeuw ontbreken en
de letters zijn onregelmatig

Geconterfeite Utrechtsche gulden van 1738, nog
veel slechter dan de vorige, met FÆD in plaats van
FCED, verzilverd koper.

Deze beide guldens zijn daarom merkwaardig, omdat
men in de 18de eeuw niet meer contereitte met *valsche*
stempels, maar alleen door *afgietsels* van echte stukken
in lood, geel koper of biljoen. Mogelijk zijn deze

het werk van Chineezen in Indië. Zoo vindt men een geconterfeiten gulden in den Catalogus der num. verzameling van het Batav. Gen. 1896, 3de afd n°. 44; en zoo zag ik op den kijkdag bij den Heer Bom, een paar jaar geleden, een Deventer gulden, waarbij de R's in alle woorden den vorm hadden van K

Proef van een Utrechtschen duit van 1770 in zilver (VERKADE pl. 116, n°. 6), nooit in koper voorgekomen.

Friesch oordje van 1608 (VERKADE pl. 131, n°. 3) met het jaartal in den rand en MONE NOVA · ORDINVM FRIS Het borstbeeld staat niet tusschen F—O (= friesch oord) maar tusschen F—OR.

De gravure is duidelijk en de conservatie zeer goed, zoodat omtrent de lezing OR geen twijfel kan bestaan. Het jaar 1608 leverde van die munt vele stempelverscheidenheden.

De gulden van Overijssel van 1764 (VERKADE pl. 141, n°. 6) heeft drieërlei stempel, nl.:

a. met een arendje achter TRANSI en de waarde I G bij den *bovenrand* van het wapen

b. in plaats van een arendje drie stippen, aldus ··, en de waardeaanduiding op de gewone plaats Ook heeft het altaar eene wijziging in den vorm.

c. geheel gelijk aan b., maar ✨ in plaats van ··.

Het Overijselsche peerdeke (VERKADE pl. 217, n°. 4) heeft in de afsnede geen jaartal, maar N · R · O · T · (Nummus Reipublicae Ordinum Transisulaniae)

Overijselsche duit zonder jaartal (VERKADE pl. 144, n°. 5), heeft drie stempels:

a. met TRANS

b. met TRAN en boven de A een afbrekingsteeken,

c. met TRAS, evenzeer boven de A een abreviatuur.

De zoogenaamde Prinsjesduit van Overijssel (VERKADE pl. 145, n°. 5) bestaat ook van 1767 met de oranjetakken veel grooter, in 't zilver en in 't koper, maar beide zeer zeldzaam.

Kamper stuiver (VERKADE pl. 166, n°. 5) met ADIVTER.

Halve Zwolsche snaphaan 1598 (VERKADE pl. 175, n°. 5) met ZWO - L en
ZWOLL--AE.

Groningsche stuiver met eikebladeren in plaats van kroon, 1681 (Munt-Collegie Gron. Prov. n°. 20, Cat. BAART DE LA FAILLE n° 4976, Cat. RIJNBENDE n°. 2068) bestaat in tweeërlei stempel, t. w.: met *groot* wapen en met *klein* wapen, beide zeldzaam.

Groningsche munt of stuiver (?) (VERKADE pl. 221, n°. 3) met BENEDITVM, dus zonder C.

Hilversum.

J. E. TER GOUW.

Een muntvervalscher gestraft.

Op het archief der arrondissements-Rechtbank te 's Hertogenbosch, berusten vijf folio boekdeelen, zijnde de *criminele dicta* van 23 Mei 1704 tot 24 Januari 1793. In deel IV komt het volgende vonnis van den 25sten Mei 1757 voor:

Een cadet in Belgischen dienst had Brabantsche heele en halve schellingen verguld, en de heele tegen 15 gulden en 15 stuivers, en de halve tegen 7 gulden, 17 stuivers en 8 penningen in de Nederlanden, alsmede in de Meijerije van 's Bosch uitgegeven. Hij werd veroordeeld om voor elk verguld muntstuk, dat hij in dezen staat had ingevoerd, 100 Nederl. gouden ducaten boete te betalen, en voorts met een der vergulde penningen om den hals, strengelijk gegeeseld en gebannen te worden, en tevens in de kosten van het proces.

Zie Dr Hermans, Bijdragen, dl. 2, bl. 135.

M. A. S.

H.

 BOEKAANKONDIGING.

Vocabolario dei numismatici in 7 lingue, compilato da SOLONE AMBROSOLI.

Onder dezen titel zendt de uitgever, ULRICO HOEPLI te Milaan, ons een aardig handboekje, dat eene vertaling geeft van de verschillende uitdrukkingen, die

bij 't beschrijven van munten en penningen te pas komen.

De samensteller heeft zijn werkje verdeeld in zeven hoofdstukken

- I. fransk—italiaansch,
- II. duitsch—italiaansch,
- III. engelsch—italiaansch,
- IV. spaansch - italiaansch,
- V. latijn—italiaansch,
- VI. nieuw-grieksch italiaansch,
- VII. italiaansch—fransk—duitsch—engelsch,

die elk niet alleen de meest gebruikelijke woorden bevatten, maar ook de verklaringen geven van afkortingen in Sabatier en Cohen voorkomend. Vooral 't duitse gedeelte (II) is zeer uitvoerig, hoofdstuk IV doet ons zien hoezeer de twee zuster talen uiteenloopen, terwijl 't laatste hoofdstuk voor ons 't belangrijkste is.

't Werkje, 134 blz. in klein 8°. is een gemakkelijk gidsje bij 't raadplegen van uitheemsche numismatische werken, en verkoopscatalogi; het maakt deel uit van de serie handboekjes: „*Manuali Hoepli*” en kost in net linnen stempelbandje slechts 75 cents (L. 1.50).

Beschreibung von Münzen und Medaillen des Fürstenhauses und Landes Baden in chronologischer Folge, aus der Sammlung des Großh. Bad. Kommerzienraths OTTO BALLY in Säckingen.

Dit is een ware luxe-catalogus Na een breed opgezet voorwoord, dat de geschiedenis van het badensche wapen, met tal van afbeeldingen en zeven

geslachtslijsten bevat, geeft de schrijver, OTTO BALLY, aan zijne beschrijving der munten de volgende indeeling:

- I. Hertogen van Zähringen.
- II. Markgraven van Baden.
- III. Baden als Keurvorstendom (1803—6).
- IV. Baden als Groothertogdom, sedert 1806.
- V. Zijtakken van de markgraven van Baden.
- VI. Familieleden die in den vreemde geregeerd hebben.

In deze laatste rubriek valt ook Frederik IV, bisschop van Utrecht (1496—1516), doch bij de 23 beschreven munten vinden wij geen type dat Prof VAN DER CHIJS niet reeds kende.

Op de munten volgen de penningen. Eerst die van het oude stamhuis (XVe en XVIe eeuwen) daarna de stukken van den Bernhardinischen tak en ten slotte die van den thans regeerenden Ernestinischen tak.

Fraaie platen versieren 't werk: tusschen 't voorwoord twee in kleurendruk, die 't Badensche wapen vóór en nà 1830 weêrgeven, en achter den tekst twaalf in lichtdruk met afbeeldingen van de merkwaardigste munten en penningen.

Groot 4° (38½ × 31 c.M.) Prijs f 26.—

M. BAHRFELDT. *Nachtrage und Berichtigungen zur Münzkunde der römischen Republik, im Anschluss an Babelon's Verzeichniss der Consular-Münzen 1897, gr. 8°, IX und 316 Seiten, mit 13 Tafeln Abbildungen und 103 Zeichnungen im Text*

Zu beziehen nur vom Verfasser. Preis bei franco Zusendung: Inland 10 Mk. 30 Pf., Ausland 11 Mark

M. BAHRFELDT, Breslau, Museumplatz N°. 9, III.

VILHELM BERGSOE. *Danske medailler fra 1789—1892. XV Tavler i lystryk med dansk og fransk text. Kjobenhavn, 1897. 4°. oblong Prijs f 16.50*

De samensteller geeft op 15 platen 432 fotogravures van de beste penningen, die in bovengenoemde ruim honderd jaren door deensche graveurs gesneden zijn. Hij verdeelt ze als volgt:

- Plaat I—VII in kronologische volgorde, gedenkpenningen
- „ VIII—XII in alfabetische volgorde, portretpenningen op vermaarde personen.
- „ XIII—XV beloonings- en tentoonstellingspenningen.

Het werk dient als vervolg op *Description de monnaies et médailles danoises du Cabinet Royal Copenhague 1792*; doch daar het slechts eene kleine keuze doet uit de groote voorraad stukken, die in genoemd tijdperk in Denemarken vervaardigd zijn, maakt het geenszins het nuttige boekje *Médailles et Fetons danois de 1789 à 1891* met 't Supplement van 1892 — vroeger door BERGSOE uitgegeven — overbodig.

Ook ditmaal blijkt de fotogravure niet voor onze afbeeldingen geschikt — de zwarte achtergrond der medailles en de gevlekte schaduwen geven aan de borstbeelden iets spookachtigs, een indruk, die 't malsche brons der stukken zelf, zeker niet teweeg brengt.

Veel aantrekkelijker zijn de fraaie platen in lichtdruk, die mejuffrouw LEHNERT aan de nagedachtenis van haren grootvader wijdt. In

HENRI FRANÇOIS BRANDT. *Erster medailleur an*

die Kön. Münze und Professor der Gewerbe Academie zu Berlin (1789—1845). Leben und Werke. Bearbeitet und herausgegeben von seiner Enkelin HILDEGARD LEHNERT Berlin 1897. Prijs f 13.—

geeft zij eene zaakrijke levensschets van den gevierden stempelsnijder met aangifte van allerlei wetenswaardigheden omtrent de 107 penningen en ontwerpen, die BRANDT'S werkplaats verlieten. Zelfs 't aantal gouden, zilveren en bronzen exemplaren van elken penning geslagen, vinden wij er nauwkeurig aangegeven — het geheel munt uit door stiptheid. 22 keurige platen versieren den tekst en bewijzen hoe met heliotypie prachtige resultaten zijn te verkrijgen.

Het mocht mejuffrouw LEHNERT niet gelukken alle penningen van haren grootvader in natura op te sporen. Zij mist er twee, n.l.: den penning geslagen op Pierre Andriel (1816) en dien op Antonius Canova (1817). Voor mededeeling houdt zij zich zeer aanbevolen. (Steglitzerstrasse 52, Berlin W.)

JOH. W. S.

Gedenkplaat Amsterdam—Prijsvraag.

Het Centraal Comité uit de Hoofd-Commissie van Ingezetenen voor de Feestelijke ontvangst van H. M. de Koningin te Amsterdam, bij gelegenheid van Harer Majesteits Inhuldiging binnen Amsterdam, in het jaar 1898, schrijft de volgende prijsvraag uit tot het verkrijgen van een ontwerp voor een gedenkplaat ter herinnering aan die Plechtigheid:

BEPALINGEN.

I Slechts Nederlandsche of in Nederland gevestigde kunstenaars kunnen aan den prijskamp deelnemen.

II. Gevraagd wordt een teekening of een model in gips voor eene metalen, aan ééne zijde bewerkte gedenkplaat. De vorm of omlijsting van deze gedenkplaat wordt vrij gelaten, (o a. rechthoekig, ruitvormig, ovaal, schildvormig) met dien verstande echter, dat de afmeting van het ontwerp 200 m.M. bij 150 m.M. moet zijn

De gedenkplaat zal later geslagen worden op de helft dezer afmetingen, zijnde 100 m.M. bij 150 m.M.

De beeldenaar moet bevatten een allegorie of symbolische voorstelling, die de plechtige Inhuldiging van H. M. de Koningin in herinnering brengt. Van deze voorstelling mag de beeltenis van H. M. de Koningin deel uitmaken, zonder dan echter hoofdzaak te zijn.

III De inzending van de teekeningen of van de modellen in gips moet geschieden vóór 1 November 1897 aan het adres van den Voorzitter der Commissie te Amsterdam. Op het adres te vermelden: „Gedenkplaat.”

Elke inzending moet van een spreuk zijn voorzien en daarbij moet een verzegeld couvert zijn gevoegd, bevattende den naam en de woonplaats van den ontwerper.

Op het couvert moet de spreuk zijn herhaald en daaraan een correspondentieadres zijn toegevoegd.

Het schrift mag niet zijn dat van den ontwerper.

IV Een prijs van honderd gulden wordt toegekend aan elk der drie bestgekeurde ontwerpen.

De vervaardigers van deze drie ontwerpen zullen worden uitgenoodigd een definitief model in gips te maken ter grootte van 200 m.M. bij 150 m.M.

Aan het beste van deze drie modellen zal worden toegekend een prijs van *f* 300 —; aan het daarop volgende een prijs van *f* 200.—; aan het derde een prijs van *f* 100.—

V. Het Centraal Comité behoudt zich het recht voor de ingezonden ontwerpen ten toon te stellen en zal later de niet bekroonde ontwerpen aan de correspondentie-adressen terugzenden.

VI. De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom van het Centraal Comité.

VII. Het Centraal Comité behoudt zich het recht voor te beslissen of tot de uitvoering van een der bekroonde ontwerpen zal worden overgegaan. De vervaardiger van het ontwerp, hetwelk uitgevoerd mocht worden, zal bij de uitvoering, zoo noodig, bijstand moeten verleen.

VIII De Commissie ad hoc, tevens Jury, bestaat uit de Heeren:

Jhr. Mr. C. H. BACKER, *Voorzitter.*
Prof. C. L. DAKE.
BART VAN HOVE.
J. R. DE KRUIJFF.
JOH. W. STEPHANIK.
FRANK K. VAN LENNEP, *Secretaris.*

AMSTERDAM, Juni 1897.

Keizersgracht 567.
